

EVROPSKO POMEMBNE POPULACIJE PTIC V SLOVENIJI

Bird populations of European significance in Slovenia

AL VREZEC

Nacionalni inštitut za biologijo, Večna pot 111, SI-1000 Ljubljana, e-mail: al.vrezec@uni-lj.si

The article discusses bird populations of European significance in Slovenia, due to which Slovenia was listed by The EBCC Atlas of European Breeding Birds among the 10 countries with the highest share in the European population. There are 15 such species, with a special emphasis put on the Ural Owl *Strix uralensis* – as the species with the highest important European population's share in Slovenia (2.1%), its population density being 1.23 pair/100 km². Among the birds of European significance in Slovenia there prevail thermophilous species (66.7%), while as far as the choice of habitat is concerned, the non-sylvan species (73.3%) are prevalent. The author divided sylvan species into thermophilous (1) and cold-loving (2) species. The non-sylvan species were divided according to their altitudinal distribution into lowland (under 800 m a.s.l. – 6 species), upland (above 1,500 m a.s.l. – 3 species) and upland-lowland species (inhabiting both altitude belts – 3 species, e.g. Rock Partridge *Alectoris graeca*). In zoogeographical sense, species with the Mediterranean type of range (93.3%) are prevalent, the special feature of the area being the Alpine-Mediterranean species. Very interesting in its zoogeographical character is the Ural Owl, for it is the only boreal element among the dealt with species and is in Slovenia considered a postglacial relic. The article also presents 93 species with a high share of European population in Slovenia ($\geq 0.2\%$, the surface proportion between Europe and Slovenia being 0.2%). The author further states 3 reasons for such high share of the European population in such great number of species: (1) great habitat and ecological diversity as well as the geographical position of Slovenia (significant for specialised birds – which are in Europe distributed locally – in their selection of habitat), (2) relatively well preserved environment allegedly rich with food (enables greater densities of certain species), and (3) disproportionate decline in population sizes elsewhere in Europe due to various factors (significant for generally distributed species). Methodological reason in the sense of errors made in the estimate of population sizes (is probably a less possible reason). In the end the importance of protecting the very numerous and vital populations is discussed, as well as the importance of a research into these species in Slovenia for the needs of a successful nature conservation policy.

Key words: bird populations of European significance, Slovenia, zoogeographical character, ecological character, conservation

Ključne besede: evropsko pomembne populacije ptic, Slovenija, zoogeografska oznaka, ekološka oznaka, varstvo narave

1. Uvod

Leta 1997 je izšel atlas gnezdečih vrst ptic Evrope (The EBCC Atlas of European Breeding Birds), ki je omogočil nove vpoglede v velikost populacij in razširjenost ptic v Evropi (HAGEMEIJER & BLAIR 1997). Za vsako vrsto navaja 10 držav, v katerih se pojavljajo največji deli evropske populacije (pri vrednotenju sta izvzeti Turčija in Rusija). Med 10 najpomembnejšimi državami je Slovenija navedena pri 16 vrstah. To je posledica njene relativne majhnosti (20.256 km²). Seznam namreč temelji na absolutnem številu gnezdečih parov. Vrste, ki imajo v Sloveniji evropsko pomemben del populacije (EPDP), so za nas toliko pomembnejše. Vrste z EPDP v Sloveniji so torej tiste, pri katerih je Slovenija uvrščena med deset evropskih držav, v katerih se pojavlja največji del evropske populacije. Z vidika varovanja vrst so zato države, ki po velikosti populacije določene vrste sodijo med 10 najpomembnejših evropskih držav, najbolj odgovorne za ohranitev te vrste v Evropi. Namen prispevka je predstaviti vrste z EPDP v Sloveniji in njihove ekološke ter zoogeografske značilnosti, kar bo v pomoč pri določanju naravovarstvenih smernic in pri nadaljnjem preučevanju obravnavanih vrst.

2. Metode dela

Za osnovo sem vzel razdelitve in podatke, ki jih navaja Evropski ornitološki atlas (HAGEMEIJER & BLAIR 1997). Ocene velikosti slovenskih populacij sem povzel po GEISTER (1995), upošteval pa sem srednjo vrednost. Zaradi objektivnosti primerjav nisem upošteval novjših ocen slovenskih populacij za nekatere vrste (npr. TRONTEJ 1997, MIHELIČ *et al.* 2000).

Ekološke oznake vrst sem določil glede na slovenske razmere s pomočjo virov: GEISTER (1995), HAGEMEIJER & BLAIR (1997) in SNOW & PERRINS (1998), zoogeografske oznake pa glede na evropsko razširjenost (HAGEMEIJER & BLAIR 1997, SNOW & PERRINS 1998).

3. Rezultati in diskusija

3.1. Pregled vrst in primerjava populacijskih ocen

Slovenija ima EPDP pri 16 vrstah. Rožnatega škorca *Sturnus roseus*, ki v Sloveniji danes ne gnezdi več, izpuščen pa je bil tudi iz Ornitološkega atlasa Slovenije (GEISTER 1995), sem izvzel iz nadaljnje obravnave. V delu zato obravnavam le 15 vrst (tabela 1).

Tri vrste ptic z EPDP so v Sloveniji zastopane z >1% evropske populacije: kozača *Strix uralensis*

(2,10%), rdečeglavi kraljiček *Regulus ignicapillus* (1,99%) in planinska kavka *Pyrrhonorax graculus* (1,50%). Nadaljnje štiri vrste so zastopane z >0,5% evropske populacije: slegur *Monticola saxatilis* (0,93%), planinski vrabec *Montifringilla nivalis* (0,81%), veliki skovik *Otus scops* (0,78%) in kotorna *Alectoris graeca* (0,65%). Od drugih vrst sta pomembnejša še skalni plezalček *Tichodroma muraria* (0,46%) in skalni strnad *Emberiza cia* (0,15%). Preostale vrste (<0,1% evropske populacije) so v Evropi večinoma redke, v Sloveniji pa dosegajo rob areala: rdeča lastovka *Hirundo daurica*, kratkoperuti vrtnik *Hippolais polyglotta*, taščična penica *Sylvia cantillans*, žalobna sinica *Parus lugubris*, brškinka *Cisticola juncidis* in plotni strnad *Emberiza cirulus*.

Kozača ima za Slovenijo poseben pomen, saj je pri nas zastopana z največjim deležem evropske populacije. Njen areal v Evropi je dvodelen, pokriva pa 16 držav (HAGEMEIJER & BLAIR 1997). Prvi del populacije živi od Skandinavije do severne Poljske, drugi del pa v gorstvih srednje in južne Evrope (Karpati, Dinaridi, Alpe; MIKKOLA 1983, SNOW & PERRINS 1998). Obe ločeni populaciji kažeta tudi morfološke razlike in sta zato opisani kot dve podvrsti: skandinavska *S. u. liturata* in srednje- ter južnoevropska *S. u. macroura* (SNOW & PERRINS 1998). Največ kozač

Tabela 1: Populacijska velikost 15 vrst ptic z evropsko pomembnim delom populacije (EPDP) v Sloveniji

Table 1: Population size of 15 bird species with population of European significance in Slovenia

vrsta/ species	slovenska populacija (pari)/ Slovene population (pairs)	% evropske populacije/ % of European population
<i>Alectoris graeca</i>	200–400	0,65
<i>Otus scops</i>	500–800	0,78
<i>Strix uralensis</i>	200–300	2,10
<i>Hirundo daurica</i>	1	0,002
<i>Monticola saxatilis</i>	200–500	0,93
<i>Cisticola juncidis</i>	8–12	0,0003
<i>Hippolais polyglotta</i>	1000–2000	0,09
<i>Sylvia cantillans</i>	5–10	0,0004
<i>Regulus ignicapillus</i>	50000–100000	1,99
<i>Parus lugubris</i>	10–20	0,01
<i>Tichodroma muraria</i>	50–100	0,46
<i>Pyrrhonorax graculus</i>	800–1200	1,50
<i>Montifringilla nivalis</i>	100–200	0,81
<i>Emberiza cirulus</i>	300–500	0,02
<i>Emberiza cia</i>	2000–3000	0,15

živi na Finskem (2.500–4.000 parov), Švedskem (2.000–4.000 parov) in v Estoniji (2.000–2.500 parov; SNOW & PERRINS 1998), največje populacijske gostote pa so v Estoniji (4,99 parov/100km²), Latviji (1,96 para/100km²) in v Sloveniji (1,23 para/100 km²). Ekološke gostote so lahko precej večje. Tako npr. na Finskem gnezdi tudi 0,8–1,0 par/10km² (HAGEMEIJER & BLAIR 1997), na Slovaškem 3,0 pari/10km² (CZUCHNOWSKI 1997), v Slo-veniji pa 4,0–5,0 parov/10km² (BENUSSI & GENERO 1995). Čeprav je populacijska gostota gnezdečih parov nižja kot v severni Evropi, pa je ekološka gostota v Sloveniji višja kot drugod v Evropi. Po oceni Ornitološkega atlasa gnezdi v Sloveniji približno 250 parov (GEISTER 1995). Pri podvrsti *S. u. macroura* je Slovenija številčno (populacijska velikost) na tretjem mestu, za Slovaško in Romunijo, vendar je glede na populacijsko gostoto prva. Zadnje raziskave kažejo (MIHELIC *et al.* 2000), da so ocene v Ornitološkem atlasu Slovenije celo nekoliko podcenjene. To je lahko posledica slabše raziskanosti ali njenega domnevnega številčnega porasta v zadnjih nekaj letih. Če slednje drži, je pomen Slovenije glede ohranjanja kozače v Evropi še večji. Z evropskega stališča je kozača najpomembnejša vrsta, ki živi v Sloveniji, zato bi ji v bodoče morali nameniti več pozornosti.

3.2. Ekološka oznaka vrst

Med pticami, ki imajo v Sloveniji EPDP, ne srečamo nobenih vodnih in močvirskih ptic (tabela 2). Deloma je izjema le brškinka *Cisticola juncidis*, ki pa

poleg vlažnih območij gnezdi tudi v suhih travnatih pokrajinah (HAGEMEIJER & BLAIR 1997, SNOW & PERRINS 1998).

Prevladujejo toploljubne vrste (10 vrst oziroma 66,7%), hladnoljubnih pa je pet vrst (33,3%). Glede na izbiro habitata izrazito prevladujejo negozdne vrste (11 vrst oziroma 73,3%), gozdne so tri (20,0%), ena pa je značilna tako za gozdne kot negozdne habitate (6,7%; tabela 2). Med gozdnimi vrstami je ena toploljubna (značilna je za nižinske primorske gozdove), dve montanski pa sta vezani na gozdove celinske Slovenije. Tašična penica *Sylvia cantillans* je v pogledu habitatov izjema, saj je značilna tako za negozdne (odprte grmovnate pokrajine, makija) kot za gozdne habitate (gozdovi gradna *Quercus sessiliflora* in puhovca *Q. pubescens*; GEISTER 1995, HAGEMEIJER & BLAIR 1997, SNOW & PERRINS 1998). Z evropskega stališča (HAGEMEIJER & BLAIR 1997, SNOW & PERRINS 1998) bi h gozdnim vrstam lahko prištevali še velikega skovika *Otus scops* in kratkoperutega vrtnika *Hippolais polyglotta*, vendar sta ta dva v Sloveniji vezana pretežno na negozdne habitate (GEISTER 1995).

Vrste negozdnih habitatov lahko nadalje razdelimo glede na njihovo višinsko razširjenost v Sloveniji. Tako dobimo v grobem dve skupini – nižinske (pod 800 m; 6 vrst, 40,0%) in visokogorske vrste (nad 1.500 m; 3 vrste, 26,7%). Tri vrste (26,7%) pa gnezdi v obeh višinskih pasovih (višinsko-nižinske vrste; tabela 2). To so ptice skalovja, ki se pojavljajo tako v primorski kot tudi v alpski in dinarski regiji (regije po MRŠIČ 1997) na prisojnih pobočjih, skalni strnad *Emberiza cia* pa se pojavlja tudi v predalpski

Tabela 2: Razdelitev vrst ptic z EPDP v Sloveniji glede na izbiro habitata. Nekatere vrste se pojavljajo v več kategorijah, saj dokaj enakovredno gnezdi v različnih habitatih.

Table 2: Division of bird species of European significance in Slovenia according to their habitat selection. Some species appear in more than one category, as they breed in different habitats.

	negozdne vrste/ non-sylvan species		gozdne vrste/ sylvan species	
toploljubne nižinske vrste/ thermophilous lowland species	toploljubne višinsko- nižinske vrste/ thermophilous upland- lowland species	visokogorske vrste/ upland species	toploljubne gozdne vrste/ thermophilous sylvan species	montanske gozdne vrste/ montane sylvan species
<i>Otus scops</i>	<i>Alectoris graeca</i>	<i>Tichodroma muraria</i>	<i>Sylvia cantillans</i>	<i>Strix uralensis</i>
<i>Hirundo daurica</i>	<i>Monticola saxatilis</i>	<i>Pyrrhonorax graculus</i>	<i>Parus lugubris</i>	<i>Regulus ignicapillus</i>
<i>Cisticola juncidis</i>	<i>Emberiza cia</i>	<i>Montifringilla nivalis</i>		
<i>Hippolais polyglotta</i>				
<i>Sylvia cantillans</i>				
<i>Emberiza cirius</i>				

regiji (GEISTER 1995). Lep primer tovrstne razširjenosti je kotorna *Alectoris graeca*, ki je glede na areal alpsko-sredozemska vrsta (glej Zoogeografska oznaka vrst). Slovenija je stičišče dveh podvrst kotorne, in sicer nižinske sredozemske (nominantna podvrsta *A. g. graeca*) in visokogorske alpske podvrste *A. g. saxatilis* (MATVEJEV & VASIĆ 1973, HAGEMEIJER & BLAIR 1997).

3.3. Zoogeografska oznaka vrst

Vrste z EPDP v Sloveniji imajo večinoma sredozemski tip areala (14 vrst oziroma 93,3%), kar je glede na lego Slovenije razumljivo. Le 6 vrst živi izključno ob Sredozemlju, areali drugih vrst pa segajo še v druge dele Evrope (zahodna, srednja ali vzhodna Evropa). Posebnost so alpsko-sredozemske vrste, ki v glavnem gnezdiijo v gorstvih Sredozemlja (Pireneji, Apenini, Dinaridi, Balkan) in v Alpah.

Za kozačo, ki je borealni element, je značilna transpalearktična razširjenost (MIKKOLA 1983). Večji del kozačinega areala je sklenjen, izolirana populacija v srednji in južni Evropi (Karpati, Dinaridi) pa je postglacialni relikv (MIKKOLA 1983). Zanimivo je, da je prav kozača, ki jo MIKKOLA (1983) obravnava kot sibirski favnistični element, v Sloveniji zastopana z največjim delom evropske populacije in dosega tu po ocenah celo najvišje gostote (populacijske in ekološke) v Evropi.

3.4. Druge vrste z visokim deležem evropske populacije v Sloveniji

V članku sem obravnaval le tiste vrste, pri katerih je

Slovenija glede na populacijsko velikost ena od desetih najpomembnejših držav v Evropi. Vendar pa ima Slovenija visok delež evropske populacije še pri mnogih drugih vrstah ptic. V tabeli 4 so navedene vse vrste ptic, ki imajo v Sloveniji >0,20% evropske populacije. Pri tem je treba upoštevati velikostno razmerje med Evropo (10,2 milijona km²) in Slovenijo (20.256 km²), ki sestavlja 0,20% evropske površine. Kljub majhni površini pa v Sloveniji živi razmeroma velik del evropske populacije nekaterih splošno razširjenih vrst ptic: vrbji kovaček *Phylloscopus collybita* (2,42%), črnoglavka *Sylvia atricapilla* (1,65%), kmečka lastovka *Hirundo rustica* (1,63%) in domači vrabec *Passer domesticus* (1,20%). Seznam obsega 93 vrst (tabela 4), kar je slaba polovica vseh v Sloveniji gnezdečih vrst. Vključene so bolj ali manj vse v Sloveniji splošno razširjene in pogoste vrste. Veliko jih je vezanih na specifične habitate (npr. gorski svet) ali na ožje geografsko območje (npr. Sredozemlje), zato so v Evropi lokalno razširjene. Za grobo merilo razširjenosti vrst lahko vzamemo število držav v Evropi, v katerih se vrsta pojavlja. Vrste, ki gnezdiijo v ≥ 27 državah, so splošno razširjene (72 vrst), tiste, ki gnezdiijo v ≤ 26 državah, pa lokalno razširjene (21 vrst).

Nesorazmerno visok delež evropske populacije ima v Sloveniji presenetljivo veliko vrst, kar kaže na visoke gostote, ki jih te vrste dosežajo v Sloveniji. Vzroke za to gre iskati v treh dejstvih:

(a) Velika habitatna in ekološka pestrost ter lega Slovenije so pomembni dejavniki za nekatere specialiste v izbiri habitata, ki so v Evropi lokalno razširjeni (npr. kotorna *Alectoris graeca*, kozača *Strix uralensis*,

Tabela 3: Zoogeografska razdelitev vrst z EPDP v Sloveniji glede na tip areala v Evropi

Table 3: Zoogeographical distribution of species of European significance in Slovenia according to the range type in Europe

sredozemske vrste/ Mediterranean species	<i>Hirundo daurica</i> , <i>Monticola saxatilis</i> , <i>Cisticola juncidis</i> , <i>Sylvia cantillans</i> , <i>Parus lugubris</i> , <i>Emberiza cia</i>
alpsko-sredozemske vrste/ Alpine-Mediterranean species	<i>Alectoris graeca</i> , <i>Tichodroma muraria</i> , <i>Pyrrhocorax graculus</i> , <i>Montifringilla nivalis</i>
srednjeevropsko-sredozemske vrste/ Central European-Mediterranean species	<i>Regulus ignicapillus</i>
srednjeevropsko-sredozemske vrste/ Western European-Mediterranean species	<i>Hippolais polyglotta</i> , <i>Emberiza cirius</i>
vzhodnoevropsko-sredozemske vrste/ Eastern European-Mediterranean species	<i>Otus scops</i>
borealne vrste/ boreal species	<i>Strix uralensis</i>

Tabela 4: Vrste ptic, ki imajo v Sloveniji $\geq 0.2\%$ evropske populacije (vira: GEISTER 1995, HAGEMEIJER & BLAIR 1997)**Table 4:** Bird species with $\geq 0.2\%$ of European population in Slovenia (source: GEISTER 1995, HAGEMEIJER & BLAIR 1997)

vrsta/ species	% evropske populacije/ % of European population	št. evropskih držav/ no. of European countries	evropska razširjenost/ European distribution
1 <i>Phylloscopus collybita</i>	2,42	38	splošna / general
2 <i>Strix uralensis</i>	2,10	16	lokalna / local
3 <i>Regulus ignicapillus</i>	1,99	28	splošna / general
4 <i>Sylvia atricapilla</i>	1,65	41	splošna / general
5 <i>Hirundo rustica</i>	1,63	39	splošna / general
6 <i>Picus canus</i>	1,60	27	splošna / general
7 <i>Pernis apivorus</i>	1,57	33	splošna / general
8 <i>Pyrrhocorax graculus</i>	1,50	13	lokalna / local
9 <i>Phoenicurus ochruros</i>	1,45	32	splošna / general
10 <i>Loxia curvirostra</i>	1,25	34	splošna / general
11 <i>Passer domesticus</i>	1,20	40	splošna / general
12 <i>Accipiter gentilis</i>	1,20	33	splošna / general
13 <i>Nucifraga caryocatactes</i>	1,19	24	lokalna / local
14 <i>Regulus regulus</i>	1,19	37	splošna / general
15 <i>Cinclus cinclus</i>	1,13	31	splošna / general
16 <i>Parus ater</i>	1,08	34	splošna / general
17 <i>Motacilla cinerea</i>	1,04	35	splošna / general
18 <i>Tachybaptus ruficollis</i>	0,99	35	splošna / general
19 <i>Passer montanus</i>	0,99	38	splošna / general
20 <i>Asio otus</i>	0,97	37	splošna / general
21 <i>Alcedo atthis</i>	0,95	34	splošna / general
22 <i>Monticola saxatilis</i>	0,93	18	lokalna / local
23 <i>Parus palustris</i>	0,90	32	splošna / general
24 <i>Turdus torquatus</i>	0,89	26	lokalna / local
25 <i>Turdus viscivorus</i>	0,88	36	splošna / general
26 <i>Charadrius dubius</i>	0,88	32	splošna / general
27 <i>Fringilla coelebs</i>	0,88	44	splošna / general
28 <i>Parus cristatus</i>	0,87	33	splošna / general
29 <i>Lanius collurio</i>	0,85	33	splošna / general
30 <i>Sitta europaea</i>	0,85	34	splošna / general
31 <i>Accipiter nisus</i>	0,83	37	splošna / general
32 <i>Montifringilla nivalis</i>	0,81	11	lokalna / local
33 <i>Turdus philomelos</i>	0,79	37	splošna / general
34 <i>Otus scops</i>	0,78	19	lokalna / local
35 <i>Streptopelia decaocto</i>	0,75	38	splošna / general
36 <i>Buteo buteo</i>	0,73	36	splošna / general
37 <i>Falco subbuteo</i>	0,72	33	splošna / general
38 <i>Saxicola torquata</i>	0,71	32	splošna / general
39 <i>Erithacus rubecula</i>	0,68	41	splošna / general
40 <i>Anas platyrhynchos</i>	0,68	38	splošna / general
41 <i>Carduelis carduelis</i>	0,67	39	splošna / general
42 <i>Bubo bubo</i>	0,66	32	splošna / general
43 <i>Jynx torquilla</i>	0,65	33	splošna / general
44 <i>Alectoris graeca</i>	0,65	10	lokalna / local
45 <i>Strix aluco</i>	0,64	33	splošna / general
46 <i>Delichon urbica</i>	0,62	39	splošna / general

A. VREZEC: Evropsko pomembne populacije ptic v Sloveniji

(nadaljevanje tabele 4 / continuation of Table 4)

vrsta/ species	% evropske populacije/ % of European population	št. evropskih držav/ no. of European countries	evropska razširjenost/ European distribution
47 <i>Falco tinnunculus</i>	0,60	39	splošna / general
48 <i>Parus major</i>	0,60	38	splošna / general
49 <i>Coccothraustes coccothraustes</i>	0,59	32	splošna / general
50 <i>Turdus merula</i>	0,58	43	splošna / general
51 <i>Certhia brachydactyla</i>	0,56	27	splošna / general
52 <i>Corvus corax</i>	0,56	39	splošna / general
53 <i>Dryocopus martius</i>	0,53	31	splošna / general
54 <i>Ficedula albicollis</i>	0,52	17	lokalna / local
55 <i>Dendrocopos medius</i>	0,51	23	lokalna / local
56 <i>Carduelis chloris</i>	0,50	41	splošna / general
57 <i>Certhia familiaris</i>	0,49	33	splošna / general
58 <i>Pyrrhula pyrrhula</i>	0,49	34	splošna / general
59 <i>Cuculus canorus</i>	0,48	37	splošna / general
60 <i>Aegithalos caudatus</i>	0,48	37	splošna / general
61 <i>Glaucidium passerinum</i>	0,47	19	lokalna / local
62 <i>Bonasa bonasia</i>	0,44	26	lokalna / local
63 <i>Falco peregrinus</i>	0,43	27	splošna / general
64 <i>Oriolus oriolus</i>	0,43	34	splošna / general
65 <i>Dendrocopos major</i>	0,41	34	splošna / general
66 <i>Prunella collaris</i>	0,41	18	lokalna / local
67 <i>Garrulus glandarius</i>	0,39	36	splošna / general
68 <i>Locustella fluviatilis</i>	0,38	18	lokalna / local
69 <i>Saxicola rubetra</i>	0,38	35	splošna / general
70 <i>Ardea cinerea</i>	0,37	33	splošna / general
71 <i>Dendrocopos minor</i>	0,35	33	splošna / general
72 <i>Aquila chrysaetos</i>	0,32	26	lokalna / local
73 <i>Aegolius funereus</i>	0,31	28	splošna / general
74 <i>Serinus serinus</i>	0,30	35	splošna / general
75 <i>Parus montanus</i>	0,30	30	splošna / general
76 <i>Picus viridis</i>	0,30	32	splošna / general
77 <i>Crex crex</i>	0,27	31	splošna / general
78 <i>Circaetus gallicus</i>	0,27	20	lokalna / local
79 <i>Troglodytes troglodytes</i>	0,27	40	splošna / general
80 <i>Athene noctua</i>	0,26	29	splošna / general
81 <i>Picoides trydactylus</i>	0,26	23	lokalna / local
82 <i>Remiz pendulinus</i>	0,25	28	splošna / general
83 <i>Emberiza hortulana</i>	0,23	30	splošna / general
84 <i>Prunella modularis</i>	0,23	36	splošna / general
85 <i>Caprimulgus europaeus</i>	0,23	33	splošna / general
86 <i>Sturnus vulgaris</i>	0,23	39	splošna / general
87 <i>Ciconia nigra</i>	0,22	24	lokalna / local
88 <i>Muscicapa striata</i>	0,22	38	splošna / general
89 <i>Anthus spinoletta</i>	0,22	18	lokalna / local
90 <i>Coturnix coturnix</i>	0,21	40	splošna / general
91 <i>Emberiza citrinella</i>	0,21	36	splošna / general
92 <i>Sylvia nisoria</i>	0,20	24	lokalna / local
93. <i>Tachymarptis melba</i>	0,20	15	lokalna / local

planinska kavka *Pyrrhocorax graculus*, planinski vrabec *Montifringilla nivalis*).

(b) Razmeroma dobro ohranjeno okolje, ki je domnevno bogato s hrano in zagotavlja življenjske možnosti za večje gostote določenih vrst. To se kaže tako pri splošno kot pri lokalno razširjenih vrstah.

(c) Nesorazmerno upadanje velikosti populacij ptic drugod po Evropi zaradi različnih dejavnikov, kot so uničevanje habitatov, lov, idr. Temu primerno se povečuje delež slovenske populacije glede na evropsko. Ta fenomen je očitno zlasti pri splošno razširjenih evropskih vrstah (npr. kmečka lastovka *Hirundo rustica*, črnoglavka *Sylvia atricapilla*, vrbji kovaček *Phylloscopus collybita*, domači vrabec *Passer domesticus*).

Metodološki vzrok, je v tem primeru manj pomemben. Velikosti slovenskih populacij ptic z evropskimi sem primerjal na podlagi ocen, ki niso enako natančne oziroma zanesljive. To je posledica uporabe različnih metodologij ocenjevanja velikosti populacij po državah. Kljub temu pa menim, da so primerjave vendarle dovolj korektne in da napake niso prevelike.

Med vrstami z EPDP v Sloveniji prevladujejo negozdne vrste, med njimi pa so še posebej dobro zastopane vrste, ki so vezane na skalnate habitate. Ti habitati so s stališča varovanja evropsko pomembnih vrst v Sloveniji tako očitno najpomembnejši. Kljub temu pa velik pomen gozda v Sloveniji kažeta visoka deleža evropske populacije pri obeh montanskih gozdnih vrstah (kozača, rdečeglavi kraljiček). Pomen gozda v Sloveniji pa lahko ovrednotimo tudi z analizo vrst, ki imajo v Sloveniji več kot 0,2% evropske populacije. Gozdnih vrst je med njimi 45 %, medtem ko je naprimer izrazito mokriščnih vrst, ki so v Sloveniji deležne največje naravovarstvene pozornosti, le 11%. V seznamu gnezdičk Slovenije, kot ga navaja GEISTER (1995), je gozdnih vrst 29%, mokriščnih pa 28%. Gozd in skalnate pustote (visokogorje in kras) sta v Sloveniji iz prikazanega najpomembnejša biotopa za ptice v Sloveniji in temu primerna bi morala biti v Sloveniji tudi pozornost naravovarstvenikov in ornitologov do teh dveh biotopov.

4. Zaključek

V članku sem poskušal prikazati, kako se Slovenija s svojo malo površino vmešča v evropski avifaunistični prostor. Pomena pri nas zelo številnih vrst se vse premalo zavedamo in jim posvečamo manj pozornosti, saj še niso očitno ogrožene. Vendar je najpomembnejše ravno to, da imamo v Sloveniji pri toliko ptičjih vrstah tako močne in zdrave populacije

s stališča ohranjanja in razvoja teh vrst. Zato je treba te vrste še posebno varovati, kajti kaj hitro se lahko zgodi, da se še včeraj močna in vitalna populacija spremeni v majhno skupino osebkov, ki ji prej ali slej grozi propad. To se je v Sloveniji že dogodilo, ko so nekoč splošno razširjene in pogoste vrste prišle do roba svojega populacijskega preživetja ali pa so celo izginile (npr. južna postovka *Falco naumanni* in zlatovranka *Coracias garrulus*). Pri ohranjanju določenih vrst je pomembno zlasti poznavanje njihove ekologije in biologije (prehrana, gnezditvene navade, izbor habitata, itd.), saj lahko le tako hitro ugotovimo in odpravljamo vzroke, ki pripeljejo do nazadovanja nekaterih ptičjih populacij. Zato seveda ni dovolj le beležiti upadanja števila določenih vrst, marveč se je treba lotiti tudi raziskav, ki so morda s stališča opazovanja ptic manj zanimiv del ornitologije, a zato veliko bolj pomemben in potreben.

5. Povzetek

Članek obravnava ptice z evropsko pomembnim delom populacije (EPDP) v Sloveniji, pri katerih Evropski ornitološki atlas postavlja Slovenijo med 10 držav, v katerih gnezdi največji del evropske populacije. Takih vrst je 15, avtor pa posebej izpostavlja kozačo *Strix uralensis*, kot vrsto z največjim deležem pomembne evropske populacije v Sloveniji (2,1%), s populacijsko gostoto (1,23 para/100km²). Med vrstami z EPDP v Sloveniji prevladujejo toploljubne vrste (66,7%), glede na izbiro habitata pa negozdne vrste (73,3%). Gozdne vrste je avtor razdelil na toploljubne (1 vrsta) in hladnoljubne (2 vrsti), negozdne pa po višinski razširjenosti na nižinske (pod 800m n.v.; 6 vrst), visokogorske (nad 1.500 m n.v.; 3 vrste) in višinsko-nižinske vrste (naseljujejo oba višinska pasova; 3 vrste, npr. kotorna *Alectoris graeca*). V zoogeografskem smislu prevladujejo vrste s sredozemskim tipom areala (93,3%), posebnost območja pa so alpsko-sredozemske vrste. Po zoogeografski oznaki je zanimiva kozača, saj je med obravnavanimi vrstami edini borealni element in je v Sloveniji postglacialni relikv. Članek predstavlja še 93 vrst z visokim deležem evropske populacije v Sloveniji ($\geq 0,2\%$), saj je površinsko razmerje med Evropo in Slovenijo 0,2%. Avtor navaja tri vzroke za tako visok delež evropske populacije pri tako velikem številu vrst: (1) velika habitatna in ekološka pestrost ter lega Slovenije (pomen pri specialistih v izbiri habitata, ki so v Evropi lokalno razširjeni), (2) relativno dobro ohranjeno okolje, ki je domnevno bogato s hrano (omogoča večje gostote določenih vrst), in (3) nesorazmerno upadanje velikosti populacij ptic

drugod po Evropi zaradi različnih dejavnikov (pomen pri splošno razširjenih vrstah). Metodološki vzrok v smislu napak pri ocenjevanju velikosti populacij avtor obravnava kot manj verjetnega. Avtor še razpravlja o pomenu varovanja zelo številnih in vitalnih populacij in o pomenu raziskav teh vrst v Sloveniji za potrebe uspešne naravovarstvene politike.

6. Literatura

- BENUSSI, E. & F. GENERO (1995): L'allocco degli Urali (*Strix uralensis macroura*) nel Trnovski gozd (Slovenia), censimento in un'area campione. Suppl. Ric. Biol. Selvaggina 22: 563-568.
- CZUCHNOWSKI, R. (1997): Diet of the Ural Owl (*Strix uralensis*) in the Niepolomicka Forest, S-E Poland. Buteo 9: 69-76.
- GEISTER, I. (1995): Ornitološki atlas Slovenije. DZS, Ljubljana.
- HAGEMEIJER, W.J.M. & M.J. BLAIR (1997): The EBCC Atlas of European Breeding Birds. T & A D Poyser, London.
- MATVEJEV, S.D. & V.F. VASIĆ (1973): Catalogus faunae Jugoslaviae, IV/3, Aves. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana.
- MIHELČ, T., A. VREZEC, M. PERUŠEK & J. SVETLIČIČ (2000): Kozača *Strix uralensis* v Sloveniji. Acrocephalus 21 (98-99): 9-22.
- MIKKOLA, H. (1983): Owls of Europe. T & A D Poyser Ltd., Staffordshire.
- MRŠIČ, N. (1997): Biotska raznovrstnost v Sloveniji, Slovenija – vroča točka Evrope. Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana.
- SNOW, D.W. & C.M. PERRINS (ed.) (1998): The Birds of the Western Palearctic, Vol. 1, 2. Oxford University Press, Oxford.
- TRONTELJ, P. (1997): Der Wachtelkönig *Crex crex* in Slowenien: Bestand, Verbreitung, Habitat und Schutz. Die Vogelwelt 118: 223-229.

Prispelo / Arrived: 28.10.1999

Sprejeto / Accepted: 12.12.2000